

*ЛЕГЕЗА Юлія Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного
та господарського права,
Державний ВНЗ "Національний гірничий університет"*

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Створення наукової Концепції розвитку екологічного права та законодавства може розглядатися як важлива передумова для подолання однієї із негативних рис сучасної публічної влади, пов'язаної із ігноруванням наукових розробок та рекомендацій із питань вдосконалення чинного екологічного законодавства.

Зокрема, на сьогодні відсутня чітка послідовність та визначеність в основних законодавчих актах, що приймаються Верховною Радою України стосовно проведення кодифікації екологічного законодавства.

Етапи розвитку екологічного законодавства України: 1) до 1991 року - існування екологічного законодавства до проголошення незалежності; 2) 1991 рік – 1998 – прийняття Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» і до прийняття Постанови Верховної Ради України від 5 березня 1998 р про затвердження Основних напрямків державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Цією постановою задекларована необхідність розробки і прийняття Екологічного кодексу України; 3) 1998-2010 рр. – період спроб кодифікації природоресурсного законодавства, який завершився невдалою спробою анонсування нової екологічної концепції, проголошеної в межах норм Закону України від 21 грудня 2010 р. «Про Основні засади (Стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 р.». Цей Закон України серед нагальних проблем розвитку екологічного права та законодавства кодифікації екологічного законодавства у формі Екологічного кодексу України не передбачає; 4) 2010 рр. – 2014 р. – від прийняття Закону України від 21 грудня 2010 р. «Про Основні засади (Стратегія) державної

екологічної політики України на період до 2020 р.» до підписання Угоди про асоційоване членство України у Європейського Союзу.

Євроінтеграційні процеси, що активізувалися у 2014 році, визначають необхідність перегляду державної екологічної політики і вироблення нової Концепції екологічного розвитку України, що стане умовою для подолання перешкод на шляху до реалізації та запровадження механізму правового супроводження національної екологічної політики.

Національна екологічна політика в сучасних умовах розглядається як інтегрований фактор соціально-економічного розвитку України, який сприяє забезпеченню переходу до сталого розвитку економіки та впровадження екологічно збалансованої системи природокористування. Однак ефективність регулювання відносин по охороні навколишнього природного середовища, раціональному природокористуванню та забезпеченню екологічної безпеки залишається недостатньо високою. Про це свідчить стан довкілля на значній території України, суттєве зменшення мінерально-сировинних ресурсів, погіршення стану здоров'я населення та ін. Антропогенне та техногенне навантаження на навколишнє природне середовище в кілька разів перевищує відповідні показники у розвинутих країнах світу та продовжує зростати.

Близько 15 відсотків території України з населенням понад 10 млн перебуває у критичному екологічному стані. Таким чином, сучасна екологічна ситуація в Україні на всіх рівнях як офіційних, так і неофіційних, однозначно визначається як кризова. Швидкість деградації довкілля в Україні перевищила швидкість процесів біологічного пристосування живих організмів до середовища існування, тобто порушення екосистеми набуває незворотного характеру. Причини кризи здебільшого мають суб'єктивний характер, що проявляється у ставленні людини, суспільства та держави до навколишнього природного середовища. Можливо виділити декілька основних чинників, що ведуть до поглиблення кризових явищ в екологічній складовій нашої держави.

По-перше, відсутність політичної волі держави до послідовного та ефективного здійснення діяльності з охорони довкілля та забезпечення

раціонального природокористування. Верховною Радою України 5 березня 1998 р. була прийнята постанова «Про основні напрямки державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки». Нею було передбачено здійснення низки заходів організаційно-управлінського, політико-правового, соціально-економічного, гуманістичного спрямування із вирішення екологічних проблем в контексті національної екологічної безпеки України. Утім зволікання із розбудовою системи екологічної стратегії України не дозволили та й не надали можливість повною мірою реалізувати вимоги цієї постанови.

По-друге, недостатній розвиток законодавства і права в галузі природокористування та охорони довкілля. За наявності великої кількості законодавчих та нормативно-правових актів, що регулюють екологічні суспільні відносини, всі, або майже всі вони страждають від серйозних недоліків:

- значна кількість декларативних положень, неузгодженість, а іноді й прямі суперечності, недостатнє регулювання екологічних процедур (екологічного нормування, ліцензування, оцінки впливу на навколишнє природне середовище, організації та проведення екологічної експертизи тощо),
- відсутність ефективних механізмів реалізації нормативних вимог,
- конкуренція норм чинних законів та інших нормативно-правових актів.

По-третє, дефекти організації державного управління охороною навколишнього природного середовища та забезпечення раціонального природо-користування. Мова йде перш за все про систему спеціально уповноважених державних органів, на які покладено організацію та забезпечення виконання вимог законодавства у цій сфері.

Ведеться активна «псевдоробота» з питань реформування системи органів публічної адміністрації, які здійснюють управління у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Наприклад, показовими є проголошення численних псевдо реформ системи органів державної влади. Наприклад, згідно з Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 09.12.2010 № 1085/2010 проголошено утворення Міністерства екології та природних ресурсів України, Державної екологічної інспекції України, Державної служби геології та надр України, для було реорганізоване Міністерство охорони навколишнього природного середовища України. Буквально через декілька місяців приймається Постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2011 р. N 346 «Про ліквідацію урядових органів», нормативними положеннями якої передбачається ліквідувати Державну екологічну інспекцію України. А Указом Президента України «Про Положення про Державну екологічну інспекцію України» від 13.04.2011 № 454/2011 було знову створено таку інспекцію. Тобто за менше, ніж 4 місяці було одночасно проголошена необхідність створення і ліквідації і подальшого створення одного і того ж органу. Інакше як хаотичним корумпованим процесом таку державну екологічну політику не можна назвати.

Подібні історії характеризують і функціонування центрального органу виконавчої влади у сфері охорони навколишнього природного середовища. За часи незалежності він спочатку мав назву Міністерства охорони навколишнього природного середовища і ядерної безпеки; потім реорганізований у Міністерство екології та природних ресурсів; потім у Міністерство охорони навколишнього природного середовища. Зараз функціонує під назвою Міністерство екології та природних ресурсів України.

Також серед чинників, сприяють поглибленню кризових явищ у сфері охорони довкілля є дефіцит фінансування програм і заходів з охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки.

Завершуючи перелік основних чинників, що ведуть до поглиблення кризових явищ в екологічній складовій нашої держави, не можна не згадати і про вкрай низький рівень правосвідомості, екологічних знань та екологічної культури. Вкрай низький рівень загальної і екологічної культури, небувалий

моральний занепад суспільства, безкарність – це загальний фон, на якому відбувається деградація навколишнього природного середовища [Гетьман]. На разі пропонується поглибити вивчення студентами юридичних факультетів в межах опанування навчальної дисципліни «Екологічне право України» вивченням навчальної теми «Екологічна правосвідомість та екологічна правова культура».

Формування Концепції розвитку екологічного права та законодавства повинно відбуватися згідно з вимогами такого законодавства і його відповідності Конституції України, наближення до відповідних директив ЄС, забезпечення впровадження багатосторонніх екологічних угод (конвенцій, протоколів тощо), стороною яких є Україна, соціальна спрямованість, реалістичність, економічна ефективність. Необхідно говорити про необхідність повсякчасного запровадження принципу «економізації» екологічного законодавства.

Основними засадами передбачена також необхідність: забезпечити дотримання законодавства України, що гарантує право громадян на доступ і користування землями водного фонду і землями рекреаційного, оздоровчого, природоохоронного та історико-культурного призначення; завершити формування національної законодавчої бази з питань біобезпеки та забезпечити її подальше вдосконалення з урахування відповідних положень законодавства ЄС. Найважливішою організаційною умовою ефективної реалізації екологічної політики є стабільність системи державного управління охороною навколишнього природного середовища, що припускає не тільки стабільність відповідного законодавства, а й належне кадрове і матеріально-технічне забезпечення діяльності органів управління на всіх рівнях. Реалізація механізму екологічної політики повинна стати відкритим процесом для участі всіх верств населення, до цієї роботи повинні залучатися широкі кола науковців і фахівців. Зараз ж на жаль, навіть ті невеликі спроби забезпечення громадського контролю за станом довкілля нівелюються. Практика відкритого доступу до звітної документації про стан довкілля, яка раніше публікувалась

Міністерством екології та природних ресурсів України, наразі відсутня. За останні декілька років такі звіти не публікуються на офіційному сайті міністерства і тим більше відсутні офіційні видання звітів.

Наукові та технічні знання, на яких ґрунтується екологічна політика, повинні всебічно висвітлюватися засобами масової інформації, що сприяє взаємодії між процесом створення екологічної політики і громадською думкою, у результаті якої можна досягти соціального консенсусу. Наявність дієвої екологічної політики буде запорукою того, що за екологічні помилки, зроблені сьогодні, не доведеться розплачуватися дорогою ціною завтра. Таким чином, розробка Концепції розвитку екологічного права та законодавства є важливою складовою в алгоритмі формування єдиної, логічно послідовної, всебічно виваженої та обґрунтованої доктрини національної екологічної політики України, пошуку найбільш ефективних та оптимальних форм і методів її реалізації.

ІГНАТЕНКО І.В.

*к.ю.н., асистент кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТРИВИМІРНОЇ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Діючий в Україні порядок кадастрового обліку заснований на наданні відомостей про об'єкти на плоскій (двовимірній) кадастровій карті, яка не допускає взаємного перекриття та накладання земельних ділянок та об'єктів нерухомості. Насправді ж велика кількість реальних об'єктів особливо в містах перетинаються в двовимірній проекції на кадастровій карті. Йдеться про метро, підземні і повітряні комунікації, будинки, що нависають над дорогою та ін. Частково питання спільного використання земельних ділянок і простору над і під ними можуть бути вирішені за допомогою сервітутів. Однак більш сучасний підхід полягає в переході до обліку не плоских ділянок землі, а тривимірних